

UDK 613.888-053.6(497.11)

ISSN 035-2899, 37(2012) br.3 p.139-144

**POZNAVANJE I PRIMENA METODA KONTRACENCIJE MEĐU
ADOLESCENTIMA U DOMU UČENIKA SREDNJIH ŠKOLA U ZAJEČARU****KNOWLEDGE AND APPLICATION OF THE METHODS OF CONTRACEPTION
AMONG THE ADOLESCENTS OF THE HIGH SCHOOL STUDENTS' HOME IN
ZAJEČAR***Žaklina Savić Mitić (1), Mirko Trailović (1), Dragiša Mitić (2)*

(1) ZDRAVSTVENI CENTAR ZAJEČAR, GINEKOLOŠKO AKUŠERSKA SLUŽBA, (2) ZAVOD ZA JAVNO ZDRAVLJE "TIMOK" ZAJEČAR

Sažetak: Cilj ovog rada bio je ispitivanje poznavanja i primene metoda kontracepcije među adolescentima Doma učenika srednjih škola u Zaječaru. Anketiran je 221 učenik uzrasta od 14 do 18 godina, 71 (32,9%) mladić i 150 (67,1%) devojaka, u vezi sa poznavanjem kontracepcije, samoocjenjivanjem svog znanja o kontracepciji, vremenom stupanja u prvi seksualni odnos i primenom kontraceptivnih metoda. Samo 58% adolescenata je poznavalo značenje termina „kontracepcija“, pri čemu nije bilo razlike među pojedinim starosnim kategorijama niti među polovima. Najbolje su poznavali primenu kondoma, bez razlike među polovima, dok su devojke imale veće znanje o „antibebi pilulama“ ($\chi^2=12,521$, $p<0,01$). Kao „najpogodnije sredstvo“ za kontracepciju u periodu adolescencije 95% ispitanika smatralo je lokalne kontraceptive. Najviše adolescenata je svoje znanje o kontracepciji ocenilo kao dobro. Prosečno vreme stupanja u prvi seksualni odnos je bio 15,5 godina za mladiće i 16,3 godine za devojke. Seksualno aktivno je bilo 21,3% ispitanika. Mladići su seksualno znatno aktivniji u odnosu na devojke ($\chi^2= 34,4$, $p <0,01$). Pri prvom seksualnom odnosu kontraceptivna sredstva koristilo je 81,6% ispitanika, pri čemu nije bilo razlike među polovima. Najčešće su kao kontraceptivno sredstvo koristili kondom, bez značajne razlike među polovima. Rezultati ovog rada pokazuju da seksualna aktivnost ispitanih adolescenata nije masovna pojava, ali da je znanje o kontracepciji nedovoljno, te da postoji potreba za edukacijom ove ciljane grupe, s obzirom na značaj očuvanja reproduktivnog zdravlja adolescenata, koji su budućnost očuvanja populacije.

Ključne reči: kontracepcija, adolescent, seksarha, pol

Summary: The aim of this work was to examine the knowledge and usage of contraceptive methods among the adolescents in the High School Students' Home in Zaječar. 221 high school adolescents aging 14 to 18, 71 (32,9%) boys and 150 (67,1%) girls, did the questionnaire on the understanding of contraception, assessment of their own knowledge about contraceptive methods, sexarcha age (first intercourse age) and usage of contraception methods. Only 58% of the examined adolescents recognized the meaning of the phrase "contraception" regardless of their sex or age. They had the best knowledge about the usage of condom without distinction of sex, but the girls had better knowledge about the usage of contraceptive pills ($\chi^2=12.521$, $p<0.01$). 95% of the examined adolescents considered that the most convenient contraceptive method during adolescence was local contraception. Most of the adolescents assessed their knowledge as good. The average sexarcha age for girls was 16.3 and for boys 15.5. 21.3% of the students were sexually active. High school boys were sexually more active than girls ($\chi^2= 34.4$, $p <0.01$). 81.6% of the examined adolescents used contraception methods during the first intercourse without distinction of sex. Most of them used condoms as a contraception method with no significant distinction among the sexes. The results of this study have shown that sexual activity of the examined adolescents is not a widespread trend, but the knowledge about contraceptive methods is unsatisfactory, and it is necessary to educate this target group, given the importance to preserve the reproductive health of adolescents, who are the future of population continuation.

Key words: contraception, adolescents, sexarcha, sex**UVOD**

Kontracepcija (sprečavanje začeca) je skup sredstava i metoda kojima se u određenom trenutku, a svakako pre implantacije blastociste, zaustavlja

prirodni proces reprodukcije [1]. Kao kontraceptivne metode primenjuju se razna sredstva za sprečavanje neželjene trudnoće, dok se sterilizacija smatra trajnom metodom. Najčešća je podela na:

1) hormonsku kontracepciju; 2) intrauterinu kontracepciju; 3) lokalnu kontracepciju, koja podrazumeva upotrebu barijernih metoda i spermicidnih sredstava; i 4) prirodne (tradicionalne) metode [2]. Prema definiciji SZO, adolescenti su mladi ljudi uzrasta 10-19 godina [3]. Adolescenti čine petinu svetske populacije [4]. Oni se nalaze na početku reproduktivnog života, te je njihovo reproduktivno zdravlje i ponašanje, sa individualnog i sa društvenog stanovišta veoma značajno [3]. Ugroženost reproduktivnog zdravlja ove populacione grupe objašnjava se nezavršenim procesima njihovog telesnog i psihosocijalnog sazrevanja. Mladi ljudi su podložni različitim uticajima užeg i šireg socijalnog okruženja, koji u manjoj ili većoj meri utiču na njihovo znanje, stavove i ponašanje u oblasti seksualnosti i reprodukcije [5]. Poznavanje mogućnosti sprečavanja začeća među adolescentima u razvijenim zemljama, a pogotovo u zemljama u razvoju, nije zadovoljavajuće i u tome treba tražiti jedan od najvažnijih razloga za nastanak neželjenih trudnoća u adolescentkinja [6]. Edukacija o značaju primene kontraceptivnih sredstava ima značajnu ulogu u zaštiti od seksualno prenosivih bolesti, kao i u sprečavanju mortaliteta i morbiditeta žena fertile dobi uzrokovanog abortivnim procedurama [2].

CILJ RADA

Cilj rada je ispitivanje poznavanja i primene metoda kontracepcije među adolescentima u Domu učenika srednjih škola u Zaječaru, kao i prikaz vremena stupanja u prvi seksualni odnos .

MATERIJAL I METODE

Tabela 1. Starosna struktura ispitanika

godina starosti	14	15	16	17	18
broj ispitanika	9	77	58	47	30
procenat ispitanika	4,1%	34,8%	26,2%	21,3%	13,6%

Ispitanici su izvršili samoocenjivanje svog znanja o kontracepciji na skali Likertovog tipa u 5 nivoa (tabela 2.). Najveći broj ispitanika je ocenio svoje znanje kao dobro (40,2%), pri čemu nije bilo statistički značajne razlike između mladića i devojaka. Postoji razlika u samoocenjivanju znanja o kontracepciji po starosnoj strukturi, pri čemu su 16-o, 17-o i 18-ogodišnjaci svoje znanje u najvećoj meri ocenjivali kao dobro, dok su 15-ogodišnjaci ocenjivali kao osrednje. Statistički značajno više 15-ogodišnjaka je svoje znanje ocenili kao oskudno u odnosu na 18-ogodišnjake ($\chi^2=37,698$, $p<0,05$).

Materijal korišćen u istraživanju je upitnik .Upitnik je sadržao pitanja vezana za elemetarno poznavanje metoda kontracepcije, pitanja o vremenu stupanja u prvi seksualni odnos (seksarha), broju seksualnih partnera, kao i korišćenju kontraceptivnih metoda. Pitanja vezana za vrstu korišćenog kontraceptivnog sredstva su bila otvorenog tipa. Ispitanici su sami ocenjivali sopstveno poznavanje kontraceptivnih metoda na skali od 5 nivoa (nema znanja, oskudno, srednje, dobro i odlično). Istraživanje je sprovedeno u Domu učenika srednjih škola u Zaječaru u periodu od 24. do 28. oktobra 2011. godine. Anketiran je 221 učenik, uzrasta od 15 do 18 godina. Anketom su obuhvaćeni učenici svih razreda srednjih škola.

Statistička analiza je vršena primenom standardnih programa za obradu podataka – programskog paketa SPSS (Statistical Package for the Social Sciences for Windows) verzija 19.0 i MS EXCEL. Korišćena je odgovarajuća deskriptivna i analitička statistička obrada. Statistička značajnost razlika u frekvenciji obeležja testirana je Hi kvadrat testom, Koeficijentom kontigencije za utvrđivanje korelacija nominalnih varijabli, Fi koeficijentom korelacije za utvrđivanje statistički značajnih korelacija nominalnih varijabli za tabele 2x2.

REZULTATI

U istraživanju je učestvovao 221 učenik Doma učenika srednjih škola u Zaječaru. Od tog broja bilo je 150 devojaka (67,9%) i 71 mladić (32,1%), uzrasta od 14 do 18 godina. Starosna struktura je prikazana na tabeli 1.

Značenje termina „kontracepcija“ je prepoznalo 128 ispitanika (58%) , dok 93 ispitanika (42%) nije prepoznalo značenje među ponuđenim definicijama, pri čemu nema statistički značajne razlike u znanju među pojedinim starosnim kategorijama niti među polovima. Na tabeli 3. je prikazano prepoznavanje metoda kontracepcije. Poznavanje je podrazumevalo prepoznavanje određenog sredstva kao kontraceptivnog, ali nije nužno zahtevalo i znanje o načinu primene. U narednom pitanju zahtevano je da se ispitanici izjasne o sredstvima za kontracepciju čiji način primene znaju (tabela 4.).

Tabela 2. Rezultati samoocenjivanja znanja o kontracepciji

ocena znanja	broj ispitanika	procenat ispitanika
nemam znanja o tome	10	4,6%
oskudno znanje	21	9,6%
osrednje znanje	56	25,6%
dobro znanje	88	40,2%
odlično znanje	44	20,1%
nije odgovorilo	2	
	221	

Najveći broj ispitanika je poznavao (90%), ali i znao način korišćenja kondoma (73,8%), pri čemu nije bilo statistički značajne razlike među polovima. Devojke su u odnosu na mladiće značajno više znale da je "antibebi pilula" sredstvo za kontracepciju, što je statistički značajna razlika ($\chi^2=7,93$, $p<0,05$). Takođe su i bolje znale način primene pomenutog sredstva sa statistički značajnom razlikom u odnosu na mladiće ($\chi^2=12,521$, $p<0,01$). Spermicidna sredstva kao metod kontracepcije poznaje 44,8% ispitanika, ali primenu zna samo 10,4%, pri čemu devojke prednjače u tom znanju u odnosu na mladiće, sa statistički značajnom razlikom ($\chi^2=3,886$, $p<0,05$). Prekid snošaja, kao prirodnu metodu kontracepcije, znalo je samo 34,8% ispi-

tanika, bez statistički značajne razlike među polovima. Efikasnost prekida snošaja u zaštiti od neželjene trudnoće znalo je 34,8% mladića i 25,5% devojaka, pri čemu su devojke češće u odnosu na mladiće potcenjivale njegovu efikasnost, što je statistički značajno ($\chi^2=8,427$, $p<0,05$). Tačno određivanje plodnih dana zna samo 17,6% ispitanika, pri čemu devojke prednjače u odnosu na mladiće, sa statistički značajnom razlikom ($\chi^2=8,695$, $p<0,05$). Kao "najpogodnije sredstvo" za kontracepciju u periodu adolescencije 95% ispitanika smatra lokalne kontraceptive (kondom i spermicidna sredstva), a 1,8% prirodne metode (prekid snošaja i metodu plodnih dana), bez statistički značajne razlike među polovima.

Tabela 3. Poznavanje pojedinih metoda kontracepcije

Metoda kontracepcije / poznavanje	kondom	"antibebi pilula"	spirala	dijafragma	prekid snošaja	spermicidna sredstva	"pilula za dan posle"	sterilizacija	sve navedene metode
poznaje	199	169	160	137	77	99	125	12	14
	90%	76,5%	72,4%	62,9%	34,8%	44,8%	56,6	5,4%	6,3%
ne poznaje	22	52	61	82	142	122	95	209	207
	10%	23,5%	27,6%	37,1%	64,3%	55,2%	43%	94,6%	93,7%

Tabela 4. Poznavanje načina primene pojedinih metoda kontracepcije

	kondom	"antibebi pilula"	spirala	spermicidno sredstvo	"pilula za dan posle"	dijafragma
poznaje način primene	163 (73,8%)	116 (52,5%)	93 (42,1%)	23 (10,4%)	42 (19%)	74 (33,5%)
ne poznaje način primene	58 (26,2%)	105 (47,5%)	128 (57,9%)	198 (89,6%)	179 (81%)	147 (66,5%)

Seksualni odnos imalo je 47 ispitanika (21,3%), pri čemu je 45,1% ispitanika imalo seksualni odnos, a samo 10,2% ispitanika devojaka, što ukazuje da je postojala statistički značajna razlika u korist

mladića ($\chi^2=34,4$, $p<0,01$). Prosečna starost u vreme stupanja u prvi seksualni odnos (seksarha) je iznosila 16,3 godina kod devojaka, a 15,5 godina kod mladića. Mladići su ranije započinjali seksualni

život, što se uočava u svim starosnim grupama (tabela br. 5). Najveći broj devojaka imao je prvi seksualni odnos sa 17 godina (37,5%), dok je kod mladića početak seksualnog života približno podjednako zastupljen sa 15, 16 i 17 godina. Pre 15 godina seksarhu je imalo 18,2% mladića, a 12,5% devojaka od ukupno seksualno aktivnih. Pri prvom seksualnom odnosu kontraceptivna sredstva

koristilo je 81,6 % ispitanika, pri čemu nema statistički značajne razlike među polovima. Od ispitanika koji su koristili kontraceptivna sredstva pri prvom seksualnom odnosu, 100% mladića je koristilo kondom, devojke su, pored kondoma (92,3%), u 7,7% slučajeva koristile "antibebi pilule". Spermicid nije koristio ni jedan od ispitanika.

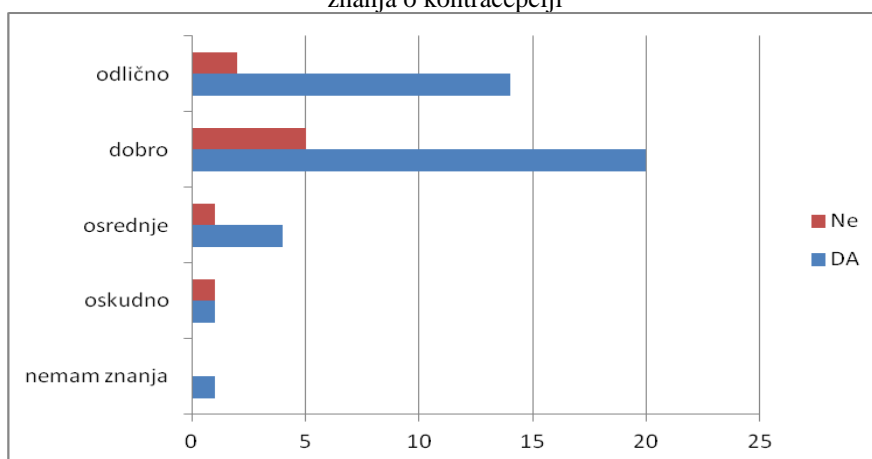
Tabela 5. Distribucija seksarhe po godinama starosti među seksualno aktivnim adolescentima, zavisno od pola ispitanika

godine	12	13	14	15	16	17	18
mladići	1 (3%)	3 (9,1%)	2 (6,1%)	9 (27,3%)	8 (24,2%)	9 (27,3%)	1 (3%)
devojke	0	0	2 (12,5%)	3 (18,8%)	2 (12,5%)	6 (37,5%)	3 (18,8%)

Ispitanici koji su svoje znanje o kontracepciji ocenili kao "dobro" (50%) i "odlično" (35%) su u najvećoj meri koristili kontraceptivna sredstva (87,5 % i 80%), dok su oni sa ocenom "oskudno"

(2,5%) i "nemam znanja" (2,5%) u neznatnom broju koristili kontraceptivna sredstva, što ukazuje na korelaciju između uvida u znanje o kontracepciji i primene metoda kontracepcije (grafikon br 1).

Grafikon 1. Primena kontraceptivnog sredstva pri prvom seksualnom odnosu u zavisnosti o samoocenjivanja znanja o kontracepciji

DISKUSIJA

Period adolescencije je period prelaza iz detinjstva u zrelost u kojem se događaju psihičke i somatske promene koje mogu uticati na zdravlje, reproduktivnu moć i seksualnost buduće žene (9). Psihosocijalna zrelost je rezultat odvijanja dugotrajnog procesa razvoja znatno sporijeg od biološkog, a odgovornost mladih prema sopstvenom zdravlju često je nedovoljna, pri čemu je ponašanje u sferi seksualnosti rizično (10). To je vulnerabilna i sa demografskog aspekta najznačajnija kategorija društva, jer predstavlja njegov budući reproduktivni potencijal. Prioritetni zadatak savremenih društava je da očuva reproduktivno zdravlje ovog dela populacije (4), pri čemu je znanje i primena kontraceptivnih metoda kao i odlaganje stupanja u seksualne

odnose jedan od elemenata koji doprinose ostvarenju tog cilja.

Znanja o kontraceptivnim metodama koje su pokazali ispitani adolescenti nije zadovoljavajuće, ni što se tiče samog prepoznavanja pojedinih sredstava, a naročito što se tiče načina upotrebe svakog sredstva ponaosob. Nešto bolje rezultate su pokazale ispitanice u istraživanjima Sedlecki K. Pomenute ispitanice su najbolje upoznate sa načinom primene kondoma (97,7%), hormonske kontracepcije (64,0%) i spermicida (47,0%), a znaju mnogo manje o intrauterinom ulošku (28,0%), postkoitalnoj kontracepciji (14,3%), dijafragmi (6,0%) i voljnoj sterilizaciji (5,0%) (11). Ova razlika u odnosu na naše istraživanje može biti uzrokovana starosnom strukturom ispitanika, a i

sociološkim razlikama među ispitanicima u većim i manjim gradovima.

Znanje o kondomu je najbolje među našim ispitanicima, što je zadovoljavajuće, ali treba skrenuti pažnju na intenzivniju edukaciju o ostalim lokalnim kontraceptivnim sredstvima, s obzirom na njihovu pogodnost primene u ovom životnom periodu. Slično znanje o kondomu i "antibebi pilulama" su pokazali i ispitanici u Hrvatskoj (8).

Vreme stupanja u seksualne odnose razlikuje se u razvijenim zemljama, zemljama u razvoju i nerazvijenim zemljama. Po podacima Sedlecki K. (2001), prosečan uzrast početka seksualne aktivnosti kod devojaka, anketiranih u pet univerzitetskih centara u Srbiji, je 16,9 godina. Ispitanice su prvi polni odnos najčešće doživele u uzrastu od 16 i 17 godina (55,7%), nešto ređe kasnije, u 18. i 19. godini (34,3), a 10% između 13. i 15. godine života (11). U istraživanju sprovedenom u Prokuplju među adolescentkinjama srednjih škola prvi polni odnos najčešće su imale između 16. i 17-te godine (71,3%), ređe kasnije (21,3%) (4). U Hrvatskoj, prema studijama sprovedenim u 4 velika grada (Zagreb, Split, Rijeka i Osijek) 39,4% adolescenata je stupilo u polne odnose (51% mladića i 27% djevojaka) i to devojke sa 16 godina, a mladići sa 15 godina (6). Prema istraživanju sprovedenom u Rijeci među 16-o godišnjacima polno iskustvo je imalo 26,6% devojaka i 33,4% mladića (8). Prema istraživanju u Tuzlanskom kantonu polno aktivnih adolescenata bilo je 13,18%. Prosečna dob seksarhe kod devojaka je iznosila 16,5 godina, a kod mladića 15,7 godina (6). Rezultati našeg istraživanja su u korelaciji sa prikazanim podacima iz zemalja u okruženju i rezultatima iz naše zemlje.

Prema istraživanjima Grunbauma i saradnika (2001), u SAD je 45,6% polno aktivnih adolescenata (48,5% mladića i 42,9% djevojaka), a od toga je 6,6% adolescenata izjavilo da su prvi polni odnos imali pre 13. godine (6). Među devojka od 15-19 godina, seksualni odnos je imalo 49% u Francuskoj, 51% u Kanadi i SAD-u, a nešto više u Velikoj Britaniji 61% (12), dok je u našem uzorku to 10,2%. Ova razlika u odnosu na razvijene zemlje može da proističe iz uticaja kulturoloških i socijalnih faktora na seksualno ponašanje. Udeo adolescentkinja, koje su imale polne odnose pre 15. godine, u SAD je 14%, u Kanadi, Francuskoj i Velikoj Britaniji 4-9%, a u Švedskoj 12% (12).

U zemljama Subsaharske Afrike među devojka od 15 do 19 godina seksualno aktivno je od 14,2% u Ruandi do 68,5% u Kamerunu i 66% u Maliju, a u Latinskoj Americi to je od 18,4% u Peru do 30,1% u Paragvaju (13), gde se uočavaju velike razlike

kako među pojedinim nerazvijenim zemljama, tako i sa našim rezultatima.

Rezultati naše ankete ukazuju da je 81,6% adolescenata koristilo kontraceptivna sredstva pri prvom seksualnom odnosu, pri čemu su svi mladići koristili kondom, a devojke su u 7,7% slučajeva koristile antibebi pilule, dok su sve ostale navele kondom. Ti rezultati su povoljniji nego rezultati objavljeni u drugim istraživanjima.

Po istraživanju Hadžimehmedovića, u Tuzlanskom kantonu od ukupnog broja polno aktivnih adolescenata (13,18%), kondom kao vid kontracepcije je koristio 63% mladića i 59,8% devojaka, a 25,3% devojaka nije koristio nikakvu zaštitu. Oralnu hormonsku kontracepciju je koristilo 12,60% anketiranih polno aktivnih adolescentkinja, a prekinuti snošaj samo 2,3% devojaka, dok 37% mladića i 25,3% devojaka nisu koristili niti jedan vid zaštite (6).

Po istraživanju Sedlecki K., kontracepciju je pri prvom polnom odnosu koristio mali broj devojaka (31,3%), a kao metod kontrole rađanja najčešće je primenjen kondom (28,3%) (11). Među adolescentkinjama u Beogradu 34,3% koristi kondom, oralnu kontracepciju 10,7%, spermicidna sredstva 0,7%, a čak 54,3% polno aktivnih devojaka koristi prekinuti snošaj (14).

U istraživanju sprovedenom među prokupačkim adolescentkinjama pri prvom polnom odnosu uglavnom je korišćen neki oblik zaštite od neželjene trudnoće, najčešće kondom (44,44%), ali znatan broj ispitanica nije odgovorio na postavljeno pitanje (52,77%) (4).

Prema rezultatima Internacionalne studije o fertilitetu i porodici, kontracepciju tokom prvog polnog odnosa je u Francuskoj, Španiji i Belgiji koristilo tri četvrtine mladih uzrasta 20-24 godine, a oko 55% u Poljskoj, Mađarskoj i Latviji (15). Da u zemljama u tranziciji mladi ispoljavaju manji stepen odgovornosti u polnom ponašanju, pokazuju i nalazi studije iz Češke Republike kojom je 1993. godine utvrđeno da je samo 27% adolescentkinja koristilo kondom pri prvom polnom odnosu, kao i rezultati ispitivanja reproduktivnog ponašanja stanovništva Rumunije (1996. god.) prema kojima je samo 15% neudatih žena u dobi 15-24 godine imalo kontracepcijom zaštićen prvi polni odnos (UNDP, 1999. god.) (11). U našem istraživanju, podaci o korišćenju kontraceptivnih sredstava pri prvom seksualnom odnosu su u korelaciji sa istim u razvijenim zemljama (Francuska, Španija i Belgija), iako je naša zemlja u tranziciji. To se može objasniti izborom ispitanika u našem uzorku. Naši ispitanici su adolescenti Doma učenika srednjih škola (državna institucija sa vaspitnom ulogom), u kojem

se održavanju edukacije iz oblasti reproduktivnog zdravlja, što može uticati na znanje i primenu kontraceptivnih metoda.

Najveći broj naših ispitanika je samoocenio znanje o kontracepciji kao "dobro", dok su se 16-o godišnjaci u hrvatskom istraživanju ocenili kao "osrednje" (8). S obzirom na to da je svest o sopstvenom znanju o kontracepciji u korelaciji sa primenom kontraceptivnih sredstava, trebalo bi edukovati adolescente jer time povećavamo verovatnoću primene kontraceptiva i borbom protiv neželjenih trudnoća i seksualno prenosivih bolesti (primenom kondoma) unapređujemo reproduktivno zdravlje.

ZAKLJUČAK

Poznavanje kontraceptivnih metoda među adolescentima nije zadovoljavajuće, pa bi trebalo usmeriti edukaciju na ovu ciljnu grupu u smislu unapređenja reproduktivnog zdravlja mladih. Pomeranje granice stupanja u seksualne udnose ka mlađim uzrasnim kategorijama ukazuje nam da edukaciju treba započeti još u osnovnom školama, da bismo prevenirali rizično ponašanje koje može uticati na poremećaje reproduktivnog zdravlja. Primena kontraceptivnih sredstava je dobra na našem uzorku, ali nedovoljna, tako da ima dosta prostora za dodatnu edukaciju, naročito o raznovrsnosti i načinu primene hormonskih i lokalnih kontraceptivnih sredstava.

LITERATURA

1. Šimunić A, Jurković S, Bagović D, Banović I, Barišić D, Brkljačić B. Ginekologija. Naklada Ljevak; 2001. p. 338-348.

2. Berisavac M, Sparić R, Argirović R. Kontracepcija: savremeni trendovi i kontroverzna mišljenja. *Srp Arh Celok Lek* 2009; 137(5-6):310-319.
3. Stanković B. Socijalni uticaji i reproduktivno zdravlje adolescenata. *Sociološki pregled*; 2007; 31: 327-350.
4. Stanojević S, Veljković M, Radulović O. Procena seksualnog ponašanja i ugroženosti reproduktivnog zdravlja adolescenata. *Acta Medica Medianae* 2009; 48(3):20-24.
5. Mitrašinić D, Radovanović S, Kocić S, Đonović N. Stavovi i ponašanje studenata Medicinskog fakulteta u Kragujevcu u vezi sa reproduktivnim zdravljem. *Materia medica* 2009; 25(1):5-8.
6. Hadžimehmedović A, Balić A, Balić D. Poznavanje i primena metoda kontracepcije kod srednjoškolaca tuzlanskog kantona. *Medicinski glasnik* 2006; 3:53-57.
7. Tenjović L. Statistika. Beograd: Centar za primenjenu psihologiju; 2000.
8. Dabo J, Malatesnić Đ, Janković S, Bolf Malović M, Kosanović V. Zaštita reproduktivnog zdravlja mladih - modeli prevencije. *Medicina* 2008; 44:72-79.
9. Dramušić V. Dječija i adolescentna ginekologija. U: Kurjak A i sar. Ginekologija i perinatologija. Varaždinske Toplice: Znanstvena biblioteka; 1995. p. 537-587.
10. Simić V, Obradović V, Jovanović V. Navike i stavovi adolescenata u vezi sa seksualnim ponašanjem. *Zdravstvena zaštita* 2011; 4:63-67.
11. Sedlecki K. Ponašanje i stavovi adolescenata relevant za reproduktivno zdravlje. *Stanovništvo* 2001; 39 (1-4): 91-117.
12. Darroch JE, Singh S, Frost J and Study tam. Differences in Teenage Pregnancy Rates Among Five Developed Countries: The Roles of Sexual Activity and Contraceptive use. *Fam Plann Perspect* 2001; 33:244-250.
13. Blanc A, Way A. Sexual Behavior and Contraceptive Knowledge and Use among Adolescents in Developing Countries. *Studies in Family Planning* 1998; 29(2):106-116.
14. Sedlecki K, Marković M, Rajić G. Medical aspect of adolescent sexuality. *Srp Arh Celok Lek* 2001; 129:109-113.

Zahvalnost za nesebičnu podršku u izradi rada gospođi Andrijani Mikić, psihologu i gospođi Bratislavi Petrov, direktoru Doma učenika srednjih škola u Zaječaru.

Adresa autora:

Žaklina Savić Mitić

Požarevačka 63/7, Zaječar

e-mail: zaklina1009@gmail.com

Rad primljen: 13. 04. 2012.

Rad prihvaćen: 19. 05. 2012.

Elektronska verzija objavljena: 27. 12. 2012.

Rad je osvojio **DRUGU NAGRADU** Naučnog odbora XXXI Timočkih medicinskih dana u kategoriji „radovi mladih autora“